

VAI TRÒ CỦA XÃ HỘI HỌC TRONG NGHIÊN CỨU DƯ LUẬN XÃ HỘI

Người theo chủ nghĩa hình thức trong việc chuẩn bị các quyết định là người chẳng hề quan tâm nghiên cứu dư luận quan niệm và quan điểm của con người, chẳng hề quan tâm đến việc thuyết phục người ta về tính tất yếu phải thực hiện những biện pháp này, hay biện pháp khác.

K. V. TCHERNENKO.

Đảng Cộng sản và Nhà nước Xô - viết luôn luôn quan tâm đến dư luận xã hội. Trong các văn kiện các Đại hội lần thứ XXV và lần thứ XXVI, cũng như các Hội nghị Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Liên Xô gần đây đều khẳng định cần phải nghiên cứu sâu sắc và toàn diện dư luận xã hội. Theo hiện pháp Liên Xô thì đây là một trong những yếu tố của việc phát triển hơn nữa nền dân chủ xã hội chủ nghĩa.

Tính năng động của đời sống xã hội Xô - viết, tính phức tạp của các quá trình xã hội hiện đại và việc củng cố mối liên hệ chặt chẽ giữa Đảng với nhân dân đang đòi hỏi phải mở rộng các hình thức, các phương tiện tiếp nhận và thực hiện những ý kiến, những đánh giá và những kiến nghị của đông đảo quần chúng. Đây là yêu cầu khách quan được thể hiện trong hoạt động hàng ngày của các tổ chức Đảng và Nhà nước.

Trong những năm gần đây, theo tinh thần Đại hội lần thứ XXVI Đảng cộng sản Liên Xô, các cấp ủy Đảng rất coi trọng việc sử dụng những nghiên cứu xã hội học về dư luận vào việc cải tiến công tác lãnh đạo. Về mặt này, các nước cộng hòa Xô - viết Azebaizan, Belorussia, Gruzia, Ladvia, Uzbekistan, nhiều tỉnh thuộc nước cộng hòa liên bang Nga và Ucrain đã tích lũy được những kinh nghiệm phong phú.

Chẳng hạn, năm 1975 ở Gruzia đã thành lập Ủy ban nghiên cứu dư luận xã hội, trực thuộc Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Gruzia. Đây là một trong những hình thức tổ chức mới, tiêu biểu cho sự kết hợp giữa xã hội học và thực tiễn công tác Đảng. Đến nay, hình thức tổ chức này với nhiều biến thái khác nhau đã được xác nhận như là một hình thức ổn định có hiệu quả rộng lớn. Đã có gần 5 ngàn Đảng ủy, từ nước cộng hòa đến các quận, huyện, sử dụng các nhóm nghiên cứu xã hội học về dư luận xã hội nhằm giải quyết kịp thời những vấn đề cấp thiết, cải tiến cơ chế quản lý xã hội.

Nhiều cấp ủy Đảng đã ra các Nghị quyết đặc biệt về những phương hướng cụ thể, những hình thức và phương pháp nghiên cứu dư luận xã hội thích hợp với lĩnh vực và địa phương của mình. Chẳng hạn, Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Azebaizan đã ra nghị quyết “*về việc tiếp tục cải tiến việc nghiên cứu dư luận xã hội và nghiên cứu xã hội học, dưới ánh sáng Nghị quyết Đại hội lần thứ XXVI Đảng cộng sản Liên xô*”, trong đó quy định các tổ chức Đảng, các cơ quan xô viết và các cơ quan kinh tế phải coi việc nghiên cứu dư luận xã hội và nghiên cứu xã hội học như là một trong những bộ phận hợp

thành quan trọng của việc thông qua các quyết định và phải sử dụng rộng rãi các kết quả nghiên cứu đó để làm rõ những vấn đề được thảo luận tại Ban thường vụ và Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Azebaizan. Nghị quyết đó cũng xác định phải dựa trên cơ sở nghiên cứu dư luận xã hội và nghiên cứu xã hội học và soạn thảo các kế hoạch phức hợp về phát triển kinh tế và xã hội của các thành phố, quận, huyện, xí nghiệp và cơ quan, cũng như soạn thảo các kế hoạch dài hạn về công tác tư tưởng và giáo dục chính trị. Năm 1981, Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Gruzia cũng ra một nghị quyết tương tự quy định việc tiếp tục cải tiến hệ thống nghiên cứu và dự báo dư luận xã hội

Các hình thức cụ thể nghiên cứu dư luận xã hội ở các địa phương, các nước cộng hòa tuy có khác nhau nhưng đều giống nhau là ở quan niệm cho rằng nghiên cứu dư luận xã hội bằng các phương pháp xã hội học sẽ góp phần nâng cao trình độ lãnh đạo của Đảng củng cố sự thống nhất giữa Đảng và nhân dân. Đảng cộng sản Liên Xô cho rằng dựa vào dư luận xã hội là cái đảm bảo thành công trong bất cứ lĩnh vực nào. Hội nghị Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Liên Xô tháng 11 (1982) và tháng 4 (1983) đã khẳng định: việc biết quan tâm đến con người và tổ chức hoạt động của con người, thúc đẩy sự sáng tạo của họ đạt được sự thống nhất trong nhận thức và hoạt động của các tập thể những con người - đó chính là điều kiện không thể thiếu trong việc hoàn thành thắng lợi những nhiệm vụ to lớn và mới mẻ về kinh tế và xã hội. Bất cứ sáng kiến hay ho nào cũng sẽ trở thành vô nghĩa nếu không được quần chúng tiếp nhận và quan tâm thực hiện.

Nền dân chủ xã hội chủ nghĩa mở ra chân trời rộng lớn cho sự bày tỏ tự do ý kiến của các nhóm xã hội khác nhau. Trong chủ nghĩa xã hội, dư luận xã hội có sức mạnh đặc biệt. Nó gắn liền với việc lôi cuốn đông đảo quần chúng

nhân dân tham gia quản lý các công việc nhà nước và xã hội. Xuất phát từ đó, nhiều cấp ủy Đảng cho rằng sau khi thảo luận những tài liệu nghiên cứu dư luận xã hội tại Ban thường vụ, Ban bí thư, hoặc Ban chấp hành, nhất thiết phải gửi các văn kiện đã thông qua về các tài liệu đó cho các tổ chức Đảng cấp dưới, các tổ chức chính quyền, công đoàn và đoàn thanh niên, cũng như các cơ quan có liên trực tiếp đến việc nghiên cứu dư luận.

Kinh nghiệm thực tiễn nghiên cứu dư luận xã hội cho thấy rằng vấn đề đặc biệt cấp thiết hiện nay là phải phối hợp rộng rãi nghiên cứu dư luận xã hội, làm cho các cấp độ nghiên cứu khác nhau có thể bổ sung cho nhau, tạo ra các kiểu phương pháp hệ và các chương trình nghiên cứu. Đóng vai trò quyết định trong việc đẩy mạnh nghiên cứu dư luận xã hội là việc nghiên cứu xã hội học, trong đó có *Ban nghiên cứu xã hội học về dư luận xã hội*. Ban này không những tiến hành nghiên cứu cơ bản, làm rõ bản chất của cơ chế hình thành dư luận xã hội và sự vận hành của nó, mà còn tiến hành nhiều công tác nghiên cứu có tính chất ứng dụng. So sánh các dữ kiện thu nhận được qua những nghiên cứu quy mô toàn quốc, hoặc các vùng quan trọng, cho phép làm rõ những xu hướng chủ yếu sự phát triển ý thức xã hội của con người Xô-viết, xác định chính xác hiện trạng tư tưởng của họ.

Trong những năm gần đây, Ban nghiên cứu xã hội học về dư luận xã hội, theo các hợp đồng của các cấp ủy Đảng, đã tiến hành hàng chục cuộc khảo sát dư luận xã hội, trong đó có cuộc nghiên cứu ý kiến bạn đọc báo "Pravda". Đã tiến hành phỏng vấn khoảng 10 nghìn người ở 375 điểm trên toàn đất nước Liên Xô. Hai cuộc nghiên cứu với khoảng thời gian cách nhau 6 năm đã được tiến hành ở Vitebka. Năm 1982, Viện nghiên cứu xã

hội học, cùng với Viện Hàn lâm khoa học xã hội trực thuộc Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Liên Xô và Đảng ủy khu Stavropol, đã tiến hành phỏng vấn 2,5 nghìn người. Kết quả là, qua việc phân tích các dữ kiện thu nhận được cho phép xác nhận rằng những người Xô-viết rất quan tâm nắm vững đường lối và các kế hoạch của Đảng, tích cực thực hiện nhanh chóng các kế hoạch đó trong đời sống. Trả lời câu hỏi “theo bạn, bằng con đường nào mà những nhiệm vụ của kế hoạch 5 năm hiện nay sẽ được thực hiện có hiệu quả nhất ở xí nghiệp (hoặc cơ quan) của bạn?”, khoảng hai phần ba số người lao động được hỏi ở Moskva vào năm 1981, cho thấy rằng phải có những điều kiện lao động và tổ chức lao động tốt hơn, cùng cố hơn nữa kỷ luật lao động (55%), một số khác cho rằng phải tăng cường đấu tranh chống tệ rệu rề, làm ẩu và tham ô tài sản xã hội chủ nghĩa (40%). Trả lời câu hỏi tương tự vào năm 1982, những người sống ở khu Stavropol cho rằng điều quan trọng số một là tăng cường kỷ luật lao động (58%), sau đó là đấu tranh chống tệ rệu rề, làm ẩu và tham ô tài sản xã hội chủ nghĩa (54%), phải tạo điều kiện lao động và tổ chức lao động tốt nhất (45%), phải tiết kiệm nghiêm ngặt nguyên vật liệu (28%), nâng cao trình độ lãnh đạo (26%).

Các kết quả nghiên cứu dư luận xã hội cũng chứng tỏ rằng những người Xô-viết đặt trung tâm chú ý vào những vấn đề đạo đức, vào bầu không khí tinh thần và tâm lý ở các tập thể lao động khác nhau, quan tâm đến những quan hệ giữa người và người trong sản xuất, trong gia đình, trong địa phương cư trú, đặc biệt là mối quan hệ giữa lãnh đạo và bị lãnh đạo.

Khi phân tích cơ cấu tổ chức việc nghiên cứu dư luận xã hội ở Liên Xô có thể thấy rõ rằng hiện nay đã có những tiền đề rất thuận lợi

cho việc nghiên cứu dư luận xã hội trên quy mô toàn quốc. Tại hội nghị toàn thể Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Liên Xô tháng 6 - 1983 có chỉ ra rằng cần phải đẩy mạnh hơn nữa công tác nghiên cứu xã hội học, nhất là nghiên cứu tình hình tư tưởng và dư luận xã hội. Trong việc nghiên cứu đó, cần phải chuyển biến mạnh mẽ từ chỗ miêu tả, đánh giá hiện trạng, sang dự báo sự diễn biến của các quá trình tư tưởng, từ chỗ nghiên cứu dư luận xã hội một cách rời rạc và tán mạn sang chế độ tiến hành nghiên cứu một cách hệ thống.

Để thực hiện nhiệm vụ quan trọng trên đây, Ủy ban trung ương Đảng cộng sản Liên Xô giao Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô và Viện Hàn lâm khoa học xã hội trực thuộc Ủy ban trung ương Đảng tìm mọi cách nâng cao hơn nữa vai trò của nghiên cứu xã hội học, cải tiến tổ chức nghiên cứu, xây dựng *trung tâm toàn quốc nghiên cứu dư luận xã hội trên cơ sở Viện nghiên cứu xã hội học thuộc Viện Hàn lâm khoa học Liên xô*.

Việc tổ chức ra trung tâm nghiên cứu khoa học mới này có tác dụng đẩy mạnh nghiên cứu, đào tạo cán bộ, tăng cường cơ sở vật chất, kể cả kỹ thuật tính toán điện tử, cho nghiên cứu xã hội học. Điều quan trọng hiện nay là làm sao cho trung tâm sử dụng đầy đủ những thành tựu khoa học xã hội học để giải quyết những nhiệm vụ thực tiễn có ý nghĩa then chốt đang đặt ra trước Đảng và đất nước, biến trung tâm thành khâu cơ bản của hệ thống toàn quốc nghiên cứu dư luận xã hội.

HẢI NINH

Theo tài liệu của tiến sĩ triết học V. KOROBEJNIKOV, tạp chí “Kommunist” 1983, số 12 và tiến sĩ sử học V. KUMANEV, tạp chí “Obshehytvennyi nauki” 1984, số 1.